

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкина*

Том 2

Харків
«Право»
2016

УДК 343.988
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за заг. ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 2. – Х. : Право, 2016. – 194 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

Щодо сімейних відносин, то в 75% жінок-рецидивісток склалися складні стосунки з чоловіком в сім'ї, які характеризуються відсутністю взаєморозуміння та доброзичливості [5, с. 81].

Що стосується морально-психологічного образу жінок-рецидивісток, то на формування аморальних установок жінки-рецидивістки впливають недоліки їхнього виховання. Так, приблизно 60% жінок, які повторно вчинили злочин, виховувалися у неповних сім'ях. Чинниками, які негативно позначаються на моральному стані жінки-рецидивістки, є алкоголізм та наркоманія, що часто призводять до вчинення повторних злочинів.

Крім того, особу жінки-рецидивістки характеризують такі ознаки: стійка антисуспільна спрямованість, соціальна та моральна деградація, значно вищі темпи дезадаптації, ніж у рецидивістів-чоловіків, емоційна збудливість та низка аналогічних ознак, які пов'язані із глибинними специфічними пластами жіночої психіки (ревності, дратівливості тощо) [3, с. 81–82].

Після відбуття покарання у виді позбавлення волі багато жінок стають соціально неадаптованими, причиною чого є самотність, відсутність житла і роботи, сімейних та родинних зв'язків. Наслідком цього є рецидив злочинів [6, с. 210].

Особа жінки-рецидивістки поєднує в собі складний комплекс рис, які характеризують її власності, відносини, моральний і духовний світ. Саме вони зумовлюють консервативність жіночої психіки, що, у свою чергу, проявляється в тому, що жінка складніше стає на шлях злочину, але, одного разу ставши на нього, вона важче сходить із цього шляху.

Список літератури

1. Чаплик М. М. Тенденції жіночої злочинності в Україні / М. М. Чаплик // Наук. пр. Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили. Серія : Соціологія. – 2012. – Т. 201, вип. 189. – С. 114–118.
2. Янкова Х. Г. Сучасне розуміння криміналістичної характеристики злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених жінками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/article/view/282>.
3. Лагоцька В. Характеристика особи жінки-рецидивістки [Електронний ресурс] // Наук. часоп. Нац. акад. прокуратури України. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gr.gov.ua/chasopys/ua/pdf/8–2015/lagocka.pdf>.
4. Зелинский А. Ф. Криминальная психология : науч.-практ. изд. для студ. высш. учеб. заведений / А. Ф. Зелинский. – К. : Юринком-Интер, 1999. – 240 с.
5. Лагоцька В. Причини та умови жіночої рецидивної злочинності в Україні / В. Лагоцька // Вісн. Нац. акад. прокуратури України. – 2015. – №4. – С. 114–118.
6. Батиргарєєва В. С. Жіноча рецидивна злочинність в Україні: кримінологічний аналіз сучасного стану / В. С. Батиргарєєва // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2005. – №3 (42). – С. 200–211.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров

*Ю. М. Божко,
студентка 7 групи 5 курсу Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

ШАХРАЙСТВО: ВІКТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

За період з 2013 по вересень 2016 р. обліковано всього 2169732 кримінальних правопорушень, з них приблизно 62,5% (1 355 451) складають злочини проти власності. Очевидно, що посягання

на чуже майно є «популярним» способом незаконного збагачення та найбільш поширеним злочином. При цьому питома вага шахрайств серед усіх зареєстрованих правопорушень становить 8% (176 281), а серед злочинів проти власності – 13%, тобто серед 100 злочинів, що вчинені за даний період, 8 є шахрайством, серед 100 злочинів проти власності – 13 шахрайств. Враховуючи всю різноманітність злочинних проявів, такі показники свідчать про розповсюдженість шахрайських дій. Проте слід враховувати, що мова йде про злочини, що стали відомі правоохоронним органам і обліковані ними, невідомо скільки випадків шахрайств zostалися поза увагою офіційної звітності [5].

Вчинення шахрайства неможливе без жертви. Оскільки від жертви залежить саме вчинення цього злочину – передасть вона добровільно своє майно або майнові права чи ні [3, с. 181]. Жертвам шахрайства притаманна така властивість, як віктимність. Віктимність виникає у процесі віктимізації (придбання або збільшення віктимності внаслідок, з одного боку, невиконання, неналежного чи недостатнього виконання державою приписів закону, а, по-друге, свідомого або необережного порушення людиною елементарних правил безпеки). Віктимність визначається як можливість і навіть «здатність» особи стати жертвою злочину в ситуації, коли такі наслідки могли б і не настати, якби жертва виявила достатню обережність, обачність, серйозність в оцінці виниклої обстановки, сміливість, здоровий глузд, і водночас не була б легковажною, ризикованою, провокаційною тощо. Віктимність розрізняють на індивідуальному і масовому рівнях. На індивідуальному рівні віктимність – потенційна «здатність» окремої особи, що обумовлена її соціальними, біофізичними, психологічними та іншими якостями, стати в певній життєвій ситуації жертвою злочину. Віктимність на груповому (масовому) рівні – це загальна для окремих категорій людей (спільноти) сукупність соціальних, психологічних і біологічних властивостей, які виділяють їх із навколишнього середовища і роблять «привабливою», «зручною» і «вигідною» метою для вчинення злочинів або певних їх видів [1, с. 185–186]. У суспільстві панує стереотип, що «легкою здобиччю» для шахрая є діти, оскільки вони наївні, не мають життєвого досвіду. Погоджуємося, що дитину в більшості випадків простіше ввести в оману, проте аналіз звітності ГПУ за останні роки свідчить, що діти рідко потрапляють в поле зору шахрая, оскільки дитина не має доступу до значних матеріальних цінностей, не має права розпоряджатися майном тощо. За період з 2013 по вересень 2016 р. від шахрайства постраждало 149939 осіб, з них лише приблизно 0,2% (264 особи) – малолітні діти, 0,8% (1217 осіб) – неповнолітні, тобто сукупно за вказані роки тільки 1% постраждалих є дітьми. Також за цей час серед потерпілих від шахрайства – 656 648 жінок, що складає приблизно 44% жертв. Виходить, що від шахрайства останній час більше страждають чоловіки (приблизно 55%) [5].

Особа, яка постраждала від шахрайських дій, але процесуально як така не розглядається, є латентною жертвою. По-перше, латентність жертви може обумовлюватися її власною бездіяльністю, небажанням захищати свої права, недовірою до правоохоронців, байдужістю інших осіб (природно латентна жертва); по-друге, латентність є результатом незаконності діянь правоохоронних органів (штучно латентна або квазілатентна жертва) [2, с. 75]. Відсутність у жертви впевненості у позитивних результатах розслідування, і, відповідно, незвернення до правоохоронних органів є неправильним, але цілком зрозумілим. Оскільки за період з 2013 по вересень 2016 р. підозрюваних у шахрайстві знайдено лише у 22% випадків (вручено 38477 повідомлень про підозру) [5]. Шахрайство може вчинюватися як примітивними способами, так і може вимагати ретельної підготовки та високих інтелектуальних здібностей; тому потерпілим може бути будь-яка особа, навіть високоосвічена та обережна, оскільки шахраї стають все більш і більш винахідливими. Так, технологічної обізнаності вимагає шахрайство з банківськими картками та банкоматами («скімінг», «шиммінг», «трешинг», «фармінг» тощо). В той же час жертвами «фішингу» є необережні особи, оскільки конфіденційну інформацію злочинці отримують безпосередньо від потерпілого [4, с. 131].

Для зменшення випадків вчинення шахрайства, на нашу думку, найбільш доцільним є життєві заходів віктимологічної профілактики, а саме заходи щодо кримінологічної обізнаності населення: інформація про нові види шахрайства, місце, час, способи і засоби його учинення, про особистість шахраїв і пастки, які створюються ними для здійснення злочинних посягань (шляхом видання спеціальної літератури, буклетів, інформаційних стендів, теленовін та ін.) [3, с. 182].

Список літератури

1. Голіна В. Соціальні та психологічні чинники кримінологічної віктимізації в Україні / В. Голіна // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2007. – № 3 (50). – С. 185–193.
2. Головкін Б. М. Поняття латентної жертви злочину у віктимології / Б. М. Головкін // Держ. політика у сфері захисту прав потерпілих від кримін. правопорушень в Україні : матеріали «круглого столу» в рамках VII Всеукр. фестивалю науки 25 квіт. 2013 р. 20 років НАПрН України. – Х., 2013. – С. 74–77.
3. Лисосед О. В. Про віктимологічну профілактику шахрайства проти приватної власності громадян / О. В. Лисосед // Конституція – основа державно-правового будівництва і соціального розвитку України : тези доп. та наук. повідомл. учасників наук. конф. молодих учених (м. Харків, 30 черв. 2001 р.). – Х., 2001. – С. 181–184.
4. Пивоваров В. В. Шахрайство із банківськими картками: окремі питання віктимологічної профілактики / В. В. Пивоваров, К. В. Терещенко // Карпат. правн. часоп. – 2015. – Вип. 10. – С. 132–137.
5. Статистична інформація – Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=104402

Науковий керівник – д-р. юрид. наук, проф. В. В. Голіна

В. О. Бойко,

*студент 4 групи 5 курсу Слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

ЩОДО ОСНОВНИХ КРИМІНОЛОГІЧНИХ РИС ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ УБИВСТВА З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ

Корисливі вбивства в усі часи визнавалися злочинами, яким іманентно властива підвищена суспільна небезпека. Про це свідчить історія розвитку українського законодавства про кримінальну відповідальність, починаючи з часів Руської Правди та Литовських статутів. З огляду на сформовану традицію, під час ухвалення Кримінального кодексу України, вітчизняний законодавець включив до переліку обставин, які підвищують суспільну небезпеку вбивств, корисливий мотив.

Питання особистості корисливого насильницького злочинця привертало увагу багатьох учених, таких як Ю. М. Антонян, Б. М. Головкін, А. Е. Жалінський, А. П. Закалюк, О. Ю. Оберемко, О. Р. Ратинів та інших відомих фахівців. Ця тематика є особливо актуальною у світлі сплеску умисних вбивств – в Україні за 2015 р. було обліковано 8224 кримінальних правопорушення за ст. 115 КК України, що майже вдвічі перевищує аналогічні показники попереднього року.

Узагальнюючи результати кримінологічного дослідження убивств, скоєних з корисливих мотивів, проведеного О. Ю. Оберемко, слід навести найбільш значущі соціально-демографічні, кримінально-правові та морально-психологічні риси таких злочинців. Щодо першого блоку ознак, можна сказати, що більшість цих злочинів вчиняються чоловіками (95,3%), віком 18–24 (55,5%) або 25–29 років (17,6%), із середнім освітнім рівнем (93%) [3, с. 129]. Щодо другого, переважною кількістю засуджених (82,3%) було вчинено один злочин впродовж доби; більшість осіб (54,3%), засуджених за вчинення умисного вбивства з корисливих мотивів, перебували у тверезому стані [3, с. 131], що можна пояснити їхнім бажанням зберегти швидкість реакції та уникнути викриття під час формування злочинного наміру. Принагідно зауважимо щодо сутності корисливого мотиву як інтегруючої ознаки цього феномену – відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику про злочини проти життя і здоров'я особи» він становить бажання одержати матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти грошима, коштовностями, цінни-